

ODMEVI NA DOGODKE

5. SLOVENSKI BIENALE ILUSTRACIJE

Po treh letih so se zopet odprla vrata slovenskemu bienalu ilustracij. Časovni zamik je bil potreben, da se ne bi naša najpomembnejša ilustratorska predstavitev prekrivala z bienalom ilustracij v Bratislavi (BIB), na katerem želijo slovenski ilustratorji tako kot doslej tudi v bodoče sodelovati.

5. slovenski bienale je bil posvečen **ilustracijam Marije Lucija Stupica**, ki bodo jeseni 2003 s samostojno razstavo predstavljene tudi na BIB-u.

5. slovenski bienale ilustracije, ki je bil v Cankarjevem domu v Ljubljani od 14.11.2002 do 5.1.2003, je gostil 47 sodobnih slovenskih ilustratorjev. Razstavo so dopolnjevale originalne ilustracije Ivana Vavpotiča iz Knjižnice Mirana Jarca v Novem mestu. Uvodni besedili v katalogu sta prispevala kustosinja razstave Judita Krivec Dragan in dr. Andrej Smrekar. Strokovna žirija v sestavi akad. slikarke Kamile Volčanšek, akad. slikarja Milana Eriča, umetnostnega zgodovinarja Iztoka Premrova in umetnostnega zgodovinarja dr. Ferda Šerbelja je podelila sedem nagrad in priznanj: **Smrekarjevo nagrado za življenjsko delo akad. slikarki Jelki Reichman, Smrekarjevo nagrado za ilustratorsko delo zadnjih let akad. slikarju Zvonku Čohu, plaketo Hinka Smrekarja Damijan Stepančiču in akad. slikarki Kamili Volčanšek, priznanji Hinka Smrekarja pa sta prejela akad. slikarka Alenka Sottler**

in akad. slikar Gorazd Vahen. Posebno nagrado, namenjeno debitantu, je žirija prisodila absolventu Akademije likovnih umetnosti, **Petru Škerlu**.

Postavitev razstave s predstavitevijo ene ali več ilustracij izbranih avtorjev je nevsiljivo poudarjala pomen posameznih razstavljalcev. Luči, usmerjene v spodnji rob ilustracij, so omogočale gledalcu bližji odnos do vsakega razstavljenega lista posebej.

Razstavljali so: Peter Abram (1956), Zvest Apollonio (1935), Mojca Cerjak (1959), Igor Cvetko (1949), Marjeta Cvetko (1953), Zvonko Čoh (1956), Daniel Demšar (1954), Dunja Furlani Kofler (1944), Fojž A. Zorman (1952), Kostja Gatnik (1945), Jelka Godec Schmidt (1958), Ančka Gošnik Godec (1927), Adriano Janežič (1972), Marjanca Jemec Božič (1928), Samo Jenčič (1958), Alenka Koderman (1970), Kristina Krhin (1974), Polona Lovšin (1973), Irena Majcen (1948), Marjan Manček (1948), Jaka Modic (1962), Dušan Muc (1952), Radko Oketič (1953), Silvan Omerzu (1955), Mojca Osojnik (1970), Andreja Peklar (1962), Lilijana Praprotnik Zupančič – Lila Prap (1955), Marija Prelog (1954), Ana Razpotnik (1978), Jelka Šubert Reichman (1939), Lucijan Reščič (1946), Irena Romih (1965), Matjaž Schmidt (1948), Rudi Skočir (1951), Alenka Sottler (1958), Damijan Stepančič (1969), Urška Stropnik (1973), Ana Šalamun (1970), Peter

Škerl (1973), Karmen Špelič (1969), Maja Šubic (1965), Gorazd Vahen (1969), Emi Vega (1953), Kamila Volčanšek, Ana Zavadlav (1980) in Dalibor M. Zupančič (1949).

Razstava je prepričljivo razgrnila pred gledalca motivno pestrost, humor, bogastvo likovnih izrazov in tehnik s pretežno visoko ravnijo razstavljenega gradiva.

Za redne spremljevalce slovenskega ilustratorskega dogajanja je bilo presenečenje veliko število novih imen v primerjavi s 4. bienalom. Mednje sodijo: Alenka Koderman, Kristina Krhin, Polona Lovšin, Jaka Modic, Radko Oketič, Ana Razpotnik, Irena Romih, Ana Šalamun, Peter Škerl, Karmen Špelič, Maja Šubic, Emi Vega, Ana Zavadlav. Številne med njimi spremljamo v otroškem periodičnem tisku, na tej prireditvi pa jih srečujemo prvič. Prvikrat se je na bienale uvrstila tudi Marija Prelog, ki že dolgo ilustrira predvsem religiozno in šolsko tematiko. Opazna je bila vrnitev Dunje Furlani Kofler na ilustratorsko sceno.

Bogateje kot na vseh dosedanjih bienalnih prireditvah (z izjemo drugega bienala) je bila zastopana ilustracija za odrasle. S Petrom Abramom in Zvestom Apolloniem smo se na bienalih že srečali, na novo sta se predstavila Jaka Modic in Radko Oketič z aktualno politično oziroma vojno tematiko. V podoben tematski okvir bi lahko prišli tudi karikature Daliborja M. Zupančiča, ki smo ga na 4. bienalu spoznali v avtorski slikanici *Dežela tuintam*.

Odnos ilustratorja do snovi, ki jo ilustrira, in njegova odvisnost od bralca oziroma gledalca, ki mu je namenjena, že po naravi stvari vodita v izrazno in tehnično raznolikost podob. Tako so npr. najuspešnejše upodobitve tistih zgodb, ki so ilustratorju najbližje. Ne nazadnje otroška ilustracija zahteva od avtorja tudi otroški sorodno občutljivost

in smisel za domišljjsko bogastvo predstava, kadar te oblikujejo pravljичni svet. Ta svet upodablja vsak avtor po svoje, v skladu s svojim likovnim gledanjem in svojo življenjsko filozofijo. Prav zato je tako pomembna sorodnost med avtorjem besedila in ilustracij. K temu idealu vodi avtorska slikanica, ki jo ustrvari ena sama oseba, pri čemer je pomembno, da sta si besedilo in njegova likovna upodobitev po kvaliteti kolikor je le mogoče enakovredna. Pomembna je tudi občutljivost in odgovornost likovnega urednika pri izboru najprimernejšega ilustratorja in njegov posluš, da zazna, kdaj neko besedilo ne potrebuje ali celo ne prenese likovnega ponazarjanja.

Ko poskušamo predstaviti posamezne avtorje bienala in njihova razstavljenega dela, omenjamo najprej nagrajence. Jelko Reichman odlikujeta razumevanje in odprtost do otrok, ki ji omogočata njeno bogato likovno znanje v realistični obliki, z rahlo idealizacijo predvsem figur, uporabiti na otroku prijazen in dojemljiv način. Zvonko Čoh je tudi v Kekcu in Bedancu Josipa Vandota v literarni priredbi Andreja Rozmana Roze na svoj poseben način zapisan humorju in karikiranju figur. Hkrati inventivno sledi Vandotovi zgodbi v preteklem, k romantiki nagibajočem se krajinarstvu. Tako s slogovno dvojnostjo ilustracije opozarja na oba avtorja zgodbe, na pisatelja Josipa Vandota in na Andreja Rozmana Rozo, ki je Vandotovo pripoved prilagodil za slikanico in jo približal današnjim otrokom. Damijanu Stepančiču je v ilustracijah za *Mlečno čokolado in druge detektivske zgodbe* Petra Svetine uspelo v domišljjsko in pripovedno bogatih, barvitih ilustracijah združiti nekatere značilnosti slovenske ilustratorske tradicije z dinamičnostjo risanih filmov v zelo učinkovito avtorsko pripoved. Kamila Volčanšek je žirijo prepričala z izvirnostjo svojega humorja in žlahtnostjo računalniško kolorirane skenirane risbe

s tušem za *Košasto Katko* pisateljice Bine Štampe Žmavc. Alenki Sottler je z ilustracijo *Pepelke* iz knjige *Najlepše pravljice* uspelo ustvariti virtualni vtis pravljичnega sveta v klasični tehniki tempere s črtkano risbo v prevladujoči zeleno-zlato-vijolični barvitosti. Gorazd Vahen je za slikanico *Čuk na palici* Svetlane Makarovič ustvaril iluzionistično prepričljivo pokrajino z dramatično težo oblakov in vanjo vključil živalske protagoniste zgodbe. Peter Škerl je presenetil z originalno oblikovanimi deževnikarji za slikanico *Deževnikarji* Špele Kuclar. S kombinacijo črtovja s tušem in akrilnih ploskev v močnih barvnih in svetlobnih kontrastih je dosegel tudi s pokrajinskim prizorom pravljичni vtis s surrealističnim podtonom.

Med nenagrajenimi avtorji izstopajo med najmlajšimi Maša Kozjek, ki z akrilno podobo s posebnimi perspektivnimi pogledi dosega pravljичno občutje in hkrati realistično prepričljivo podaja značilnosti kraške pokrajine, ki jo podpira tudi kolorit. Polona Lovšin je učno snov ilustrirala v mešani tehniki z akrilom na slikarsko spreten in domišljjsko bogat način. Ana Razpotnik pripoveduje otroško zgodbo o mucu igrivo in lahkotno, pri čemer je uporabljenimi liki in svetlobnimi efekti v mešani tehniki spominja na Mojco Osojnik. Urška Stropnik vnaša z otroško občuteno črtno risbo in plakatno tempero v slovensko ilustracijo pravo novost in svežino. Svoj ilustratorski pristop enako uspešno uveljavlja pri izobraževalnih in literarnih temah pa tudi pri oblikovanju reklamnega gradiva. S prijetnim, otroško nerodnim likovnim podajanjem zgodbe o medvedkih Janeza Bitenca nas pritegne Alenka Koderman. Zdajšnja duhovita in barvita likovna pripoved Adriana Janežiča za *Stonogo Berto* avtorice Urše Krempelj v primerjavi z njegovo karikirano in groteskno obarvano črnobelo risbo otrokom najbrž bolj blizu.

Med srednjo generacijo je imeniten Kostja Gatnik z ilustracijo za *Veroniko z Malega gradu*. Poleg jasne risbe jo odlikujeta akcija in kmečko robati humor, podoben njegovim ilustracijam za *Bohinjske pravljice*. Marjan Manček ima, tako se zdi, neizčrpen zaklad vedno novih domislic in dolgo vrsto različnih, avtorsko prepoznavnih likovnih rešitev. V ilustraciji besedila Polonce Kovač *Težave in sporočila psička Pafija* je z nočnim prizorom na svoj originalen način pravljичen in slikarski. Matjaž Schmidt vnaša v svojo ilustracijo vse več slikarskih potez s študijem barve in svetlobe, ob tem pa s pretiravanji v proporcijah figur in z njihovim karikiranjem želi animirati mladega bralca. Ilustracija ljudske pravljice *O pastirju in debeli uši* to jasno kaže. Dobre likovne rešitve sta za protivojne ilustracije našla Radko Oketič za avtorsko zgodbo *Protiraketna lubenica* in Fojž A. Zorman za *Begunce*.

Lilijana Praprotnik Zupančič – Lila Prap je s svojimi avtorskimi slikanicami tako rekoč na mah osvojila otroke in likovne kritike in se uveljavila na mednarodnih ilustratorskih razstavah. Njene harmonične podobe so vrhunske moderne oblikovalske stvaritve. Po kompleksnosti zabavnih, izobraževalnih in vzgojnih vsebin v velikih formatih slikanic za majhne otroke jo lahko primerjamo z Ericom Carlejem, enim največjih mojstrov slikaniške ustvarjalnosti za otroke.

Irena Romih je z akrilno ilustracijo sprevoda s prižganimi svečami v težkem rjavem koloritu ustvarila tubobno razpoloženje na povsem slikarski način.

Ančka Gošnik Godec in Marjanca Jemec Božič sta bili na 5. slovenskem bienalu ilustracije edini predstavnici starejše generacije naših ilustratork. Marjanca Jemec Božič je v ilustracijah za Pavčkovega *Jurija Murija drugič v Afriki* s svežino in humorjem ter z ilu-

stratorsko večino prekosila svoje prvo oblikovanje *Jurija Murija v Afriki*. Ančka Gošnik Godec je bila predstavljena z ilustracijami iz knjige *Lonček, kuhaj!* s podnaslovom Najlepše slovanske pravljice. Zbrala jih je Kristina Brenkova. Ilustracija v katalogu poudarja umetnično izjemnost v slikanju miniaturnih upodobitev pravljичnih bitij in prizorov. S svojo oblikovno dovršeno ilustracijo je Ančka Gošnik Godec enako privlačna za otroke in odrasle. V zadnjih letih so njene ilustracije postale še bolj sproščene, igrive in humoristične.

Tudi drugi avtorji na bienalu, čeprav v zapisu niso posebej omenjeni, pomembno dopolnjujejo mozaik slovenskih ilustratorskih izrazov in pripravljajo nova pota njihovem razvoju. Ob tem se zdi verjetno, da bo naslednji bienale slovenske ilustracije prinesel še večji odmik od t. i. knjižnega slikarstva k oblikovalskim slikaniškim projektom, kar je bilo opaziti že na 5. bienalu.

Ob zaključku tega kratkega pregleda se nehotе spomnim besed slovaške

ilustratorke starejše generacije, ki je na enem od srečanj med ilustratorji, založniki in publiko na razstavi ilustracij v Bologni menila, da je naravno, če mladi ilustratorji danes prevzemajo vodilno vlogo, vendar bi po njenem prepričanju morala vsaka mednarodna ilustratorska razstava ohraniti nit s staro klasično ilustracijo, iz katere bi se mladi lahko marsičesa naučili. Ne nazadnje je ilustracija v knjigi statični medij, ki dovoljuje otroku ponovno in ponovno vračanje k isti zgodbi in istim slikam. Prav zato je ilustracija v knjigi lahko bogatejša in zahtevnejša od tistih, ki jih otrok sprejema preko elektronskih medijev v obliki hitro bežečih slik, ki praviloma ne omogočajo večkratnega gledanja. Otroku najbrž potrebuje eno in drugo.

Po vsem povedanem bogato ilustrirano pravljіčno izročilo ni namenjeno samo otrokom, morali se mu bomo znati odpreti tudi odrasli, če se hočemo približati otrokom.

Maruša Avguštin

LEVSTIKOVE NAGRADE 2003

Založba Mladinska knjiga že od leta 1949 podeljuje Levstikove nagrade, s katerimi spodbuja in nagraduje ustvarjalce izvirnih slovenskih knjig za otroke in mladino. Gre za eno najstarejših slovenskih knjižnih nagrad, staro skoraj toliko kot založba, ki jih podeljuje.

Do leta 1999 so Levstikove nagrade vrednotile le tekočo produkcijo, ob petdesetletnici nagrade pa so začeli podeljevati še Levstikovi nagradi za življenjsko delo

Letošnje nagrade so podelili 11. junija. Prejeli so jih:

– za življenjsko delo pesnik **Tone Pav-**

ček in ilustratorka **Marjanca Jemec Božič**;

- za izvirno leposlovno delo, za avtorsko slikanico *Hiša, ki bi rada imela sonce*, ilustratorka **Mojca Osojnik**;
- za izvirne ilustracije v knjigi *Leteči krožnik na našem vrtu* ilustrator **Damijan Stepančič**.

Utemeljitev Levstikove nagrade pesniku TONETU PAVČKU za življenjsko delo:

Tone Pavček je eden tistih slovenskih mladinskih pesnikov, ki so si že s svojimi prvimi objavami prislužili sloves